

MUDr. Jan Šimsa – průkopník léčby závislostí a psychoterapie v Čechách

POPOV, P.

Citace: Popov, P. (2017). MUDr. Jan Šimsa – průkopník léčby závislostí a psychoterapie v Čechách. *Adiktologie*, 17(2), 168–172.

Počátkem 20. století již představoval alkoholismus v českých zemích natolik závažný zdravotní a sociální problém, že se jím opakovaně zabýval Český zemský sněm. Zpráva Zemského výboru Království českého o zemských ústavech humanitních a o stavu veřejného zdravotnictví z roku 1901 také zahrnovala (v části IV) Zprávu Zemského výboru Království českého o rozšíření moru kořalečného v Království českém jakož i o prostředcích proti opilství. V reakci na „šíření moru kořalečného“ rovněž sílí protialkoholní hnutí, jsou zakládány abstinentní spolky, sdružení a svazy a také vznikají první odborná zařízení pro léčbu alkoholismu. Jednou z nejvýznamnějších osobností aktivně působících v této oblasti od konce devatenáctého století a v první polovině století dvacátého byl MUDr. Jan Šimsa. V témže roce (1901), kdy byla v Praze publikována Zpráva Zemského výboru o „moru kořalečném“, zahájil činnost svého soukromého léčebného ústavu pro psychicky nemocné, v kterém léčil také pacienty závislé na alkoholu a morfiu. Kromě prevence a léčby závislostí, organizace protialkoholních osvětových a spolkových aktivit byl činný v celé řadě jiných sfér. Mezi všemi je potřeba zdůraznit zejména Šimsovu průkopnickou činnost při propagaci psychoterapie a jejím zavádění do léčebné praxe (Borecký, 1987; Hoskovicová, 2016).

Jan Šimsa se narodil 14. prosince 1865 v rodině vesnického kováře ve Vahlovicích u Blatné na Strakonicku. V roce 1885 maturoval na českobudějovickém gymnáziu a poté studoval na pražské lékařské fakultě. Byl výtvarně nadaný a během studií si mj. přivydělával jako kreslič, malíř a portrétista (Hauner, 1924).

Promoval 19. 3. 1891, ve stejném roce se také oženil. Již při studiu medicíny byl činný jako demonstrátor v Českém patologicko-anatomickém ústavu u profesora Jaroslava Hlavy, kam také po promoci nastoupil. Uplatnil zde své

kreslířské dovednosti a podílel se na nové učebnici patologie prof. Hlavy barevnými histologickými ilustracemi. Jako ilustrátor spolupracoval také na učebnicích prof. Obrzuta, Dr. Baštýře a prof. Janovského. Během práce v Hlavově ústavu také publikoval (ve Sborníku lékařském, redigovaném profesory Hlavou a Thomayerem) svou první odbornou práci s názvem „Experimentální studie o argyrosis“ (o otravě stříbrem). V patologicko-anatomickém ústavu pracoval současně se svým spolužákem z lékařské fakulty a přítelem MUDr. Ladislavem Haškovicem (1866–1944). Ten posléze nastoupil jako asistent na pražskou psychiatrickou kliniku a začal se věnovat neuropatologii. O několik let později se stal jedním ze zakladatelů české neurologie a také významným podporovatelem českých publikačních aktivit v neurologii a psychiatrii.

Dalších pět let (do roku 1896) byl Šimsa prosektorem a sekundárním lékařem Královského českého zemského ústavu pro choromyslné v Dobřanech u Plzně. Během zdejšího působení se stane psychiatrem a intenzívně se zajímá o duševní poruchy vyvolané alkoholem. V Časopise lékařů českých publikuje v roce 1895 rozsáhlou stať „Alkoholismus a léčebné ústavy pro pijáky“ – první česky psanou odbornou práci o léčení alkoholismu.

V letech 1896–1901 působil v Chorvatsku jako ředitel Ústavu pro choromyslné ve Stenjeveci u Záhřebu. Činnost ústavu reorganizoval a zmodernizoval – postavil několik nových budov, zavedl vlastní režii ústavu a zreformoval ekonomiku celého zařízení. Během jeho působení vznikly i dva medicínsko-právní dokumenty upravující status pacientů a personálu („*O odpremanju umobolnika u zavod Stenjevečki*“; „*Imenovanje skrbnika umobolnikom*“) (Jukić, 2015). Je také publikačně činný – napsal v chorvatštině práci o syfilidě mozku a rovněž se věnuje tematicce alkoholo-

lismu. V Haškovcově sbírce u nakladatele Ottvy vychází v r. 1901 větší Šimsovo vědecké pojednání „Alkoholismus: krátký přehled časových otázek“ spolu s článkem „Alkoholismus a škola“, jehož autorem je další Šimsův celoživotní přítel a spolupracovník MUDr. Duchoslav Panýrek (1867–1940).

Po návratu do Čech roku 1901 kupuje od továrníka Welze v tehdy příměstské pražské lokalitě Dolní Krč pozemky a začíná na nich budovat soukromý „Přírodoléčebný ústav“ aneb „Sanatorium D^{RA} Šimsy pro léčbu chorob vnitřních, zvláště srdečních, žaludečních a nervových“. Na pozemku o velikosti pěti hektarů stály již od roku 1893 dva lázeňské objekty, které Šimsa postupně rozšiřoval, modernizoval a areál doplňoval o další pavilony. V roce 1910 byla dokončena hlavní budova a dominanta celého sanatoria, v jejímž průčelí se skvěl nápis „VITA NOVA“ („Nový život“) – název celého Šimsova sanatoria. V této palácové budově, navržené architektem Bohumilem Černým a postavené v barokem inspirované secesi, se nacházely (podle dobové brožury) kanceláře, ordinační síně lékařů, ústřední dvojí lázně oddělené dle pohlaví, elegantně zařízené společenské místnosti, jídelna, verandy, sál pro zábavy a byty pro lékaře a pacienty. Ostatních šest vil bylo zařízeno jednodušeji, ale hygienicky a s nutným komfortem. Všude byla teplá i studená voda, ústřední topení a elektrické osvětlení, vlastní kuchyně připravovala jídla podle dietetických potřeb pacientů. Ústav měl velké hřiště, tenisový kurt, letní i zimní plovárnu, tělocvičnu a vzduchové i sluneční lázně; kolem léčebny vznikl krajinářský park. Celková kapacita sanatoria byla 80 pacientů. Široké diagnosticko-léčebné spektrum zahrnovalo stavy celkové slabosti (vyčerpání sil a chronická únava), rekonvalescenci (po operacích, porodu, těžkých chorobách tělesných i duševních), srdeční a cévní choroby (funkční i organické poruchy srdce a cév, srdeční vady, angina pectoris, arterioskleróza), choroby žaludeční a střevní (záněty, zácpy, koliky, dyspepsie), choroby výživy (cukrovka, dna, obezita), návykové poruchy a závislosti (alkoholismus a morfinismus), choroby nervové a mírné poruchy duševní (neurastenie, bolesti hlavy, nespavost, poruchy paměti, poruchy nálady, sexuální poruchy, epilepsie, obrny, ischias, chorea, křečové stavy, hemiplegie, afázie, tabes, paralýza, ...). Zejména pro tyto poruchy a jejich závažnější stavy vyžadující naprostý klid byla k dispozici v sanatoriu i dvě uzavřená oddělení. V celém sanatoriu byl přísně abstinенční režim, k pití se používaly pouze „lihuprosté nápoje“: minerální vody, sodovka, limonády, ovocné šťávy, kyselé mléko, ponejvíce však dobrá studniční voda. Co se týče léčebných metod, upřednostňoval Šimsa „činitele přírodní léčby“ – vzduch, slunce, vodu, pohyb, elektřinu a rozumnou výživu. K dispozici však byla jak lázeňská, tak i komplexní lékařská péče s vlastními laboratorii pro mikroskopická a chemická vyšetření. Šimsa kladl důraz nejen na dietoterapii, fyzioterapii, léčebný tělocvik, používání elektroléčby a radiové emanace, ale zejména na léčbu psychickou a aplikoval psy-

MUDr. Jan Šimsa

choterapii (jako první v českých zemích). Byl také zastáncem názoru, že veselá mysl je půl zdraví, a tak se snažil, aby pobyt v sanatoriu byl příjemný, srdečný a rodinného charakteru. Rodiny lékařů žijících v sanatoriu tvořily s nemocnými společenské kroužky a staraly se o jejich zábavu. Pořádaly se vycházky do okolí i delší výlety, hudební a taneční večírky, recitace a divadelní představení v sanatoriu nebo v blízkém lesním divadle, jehož základy vybudoval Šimsa doslova vlastníma rukama. S divadelními ochotníky nacvičil a sehrál také premiérové představení „Princezna Pameliška“. (*Přírodní divadlo v Krči bylo ve své době považováno za jedno z nejkrásnějších lesních divadel u nás a v dobách největšího rozkvětu, ve 20.–30. letech minulého století, poskytovalo místo 5500 diváků a vystupovala zde řada slavných herců, souborů a orchestrů.*) Sanatorium „VITA NOVA“ bylo v provozu celkem patnáct let a během této doby jím prošlo nejen mnoho pacientů, ale také několik vynikajících lékařů. Za všechny jmenujme MUDr. Jaroslava Stuchlíka (1890–1967), Šimsova následovníka v propagaci psychoterapie u nás, a MUDr. Varvaru D. Bezděkovou. Absolventka curyšské lékařské fakulty Varvara Dimitrijevna, roz. Rudněvová (1872–1945) byla dcerou ruského carského generálmajora a jednou z prvních ruských lékařek. Provdá-

la se za MUDr. Ctibora H. Bezděka (1872–1956), filantropa, pacifistu, eubiotika, etikoterapeuta a protialkoholního aktivistu. Poznali se ve Vídni (kde Bezděk studoval medicínu) a stali se prvním manželským lékařským párem v českých zemích. Působili v Rusku a po bolševickém převratu uprchli do Čech. V letech 1920–1931 působili na Slovensku a MUDr. Bezděk zde (v Ružomberku) mj. založil jednu z prvních abstinenciálních poraden.

Roku 1916 léčebnou činnost v sanatoriu „VITA NOVA“ narušila 1. světová válka. Výrazně ubylo pacientů, část personálu odešla, došlo i k poškození budov. Po válce už Šimsa nebyl schopen z ekonomických důvodů činnost sanatoria plně obnovit, a tak jej prodává. Celý areál se všemi objekty získal v roce 1920 Spolek ochrany matek a dětí. V roce 1922 je zde otevřena Nemocnice a útulek spolku Čs. ochrany matek a dětí v Praze-Krči, o rok později začne sloužit jako Kojeňecký ústav a tak je tomu dodnes. (*Kruh se uzavřel – současné zdejší pracoviště, „Dětské centrum“, vedené prim. MUDr. Lukešovou, které je součástí Fakultní Thomayerovy nemocnice v Krči, se stará také o matky závislé na alkoholu a jiných drogách, které jsou zde se svými dětmi hospitalizovány. Spolupracuje při tom s Apolinářem – Klinikou adiktologie 1. LF UK a VFN a se Sananimem.*)

Po zániku „VITA NOVA“ otevírá MUDr. Šimsa v Praze na Královských Vinohradech soukromou ordinaci pro nemoci nervové a duševní, ve které uplatňuje všechny své vědomosti a znalosti a dále rozvíjí psychoterapeutickou činnost. S hypnózou, sugescí a psychoanalytickými směry se seznámil nejen studiem literatury, ale také během četných zahraničních cest a stal se prvním průkopníkem psychoterapie u nás. Již v roce 1904 publikoval v Haškovcových Lidových rozpravách článek „Ošetření duševně chorých doma i v ústavech“, ve kterém píše o svých zkušenostech s psychoterapií. Za jeho hlavní psychoterapeutické publikace jsou považovány knihy „Léčba nervos: životní moudrost, psychoterapie, základy úspěchu a energie“ (1935) a „Neurosy sexuální. Psychotherapie“ (1936), v které představuje svůj koncept obecné a speciální psychoterapie. Rovněž v knize seznamuje čtenáře s psychoanalytickými pracemi jednoho z prvních spolupracovníků S. Freuda, rakouského psychologa Wilhelma Stekela.

Zásadní podíl má Šimsa na vzniku a rozvoji organizovaného protialkoholního hnutí v českých zemích. Roku 1905 spolu s prof. MUDr. Gustavem Kabrhelem (1857–1939) a prof. MUDr. Stanislavem Růžičkou (1872–1946) zakládá Zemský spolek proti alkoholismu. Předsedou spolku byl zvolen prof. Kabrhel a místopředsedou Dr. Šimsa, členem výkonného výboru se stal také Dr. Panýrek. Spolek principiálně navazuje na spolky střídmosti a nemá zpočátku charakter ryze abstinenciální. Podle Šimsy tomu tak bylo proto, že jeho zakladatelé nechtěli odradit sympatizanty myšlenky střídmosti a boje proti alkoholismu, kteří ale sami neabstinovali a nesdíleli ideu úplné abstinence, či dokonce prohibi-

ce. Jakmile se však ve spolku zvýšil počet příznivců abstinence, bylo přikročeno ke změně a na druhém protialkoholním sjezdu, který se konal roku 1908 v Praze, byl spolek přeměněn na Československý svaz abstinenciální a členy mohli být pouze abstinenti. Šimsa opět patřil mezi nejagilnější členy, aktivně se zúčastňoval domácích i mezinárodních akcí svazu, v r. 1911 byl (spolu s Dr. Alicí Masarykovou) delegátem svazu na druhém rakouském protialkoholním sjezdu ve Štýrském Hradci. Angažoval se také v kontaktech s jinými abstinenciálními spolky (Lidový abstinenciální spolek, Sdružení dělníků abstinentů) a v r. 1911 se stal místopředsedou svazu. V r. 1918 došlo k přejmenování na Československý abstinenciální svaz a v roce 1923 se stal svaz zastřešující organizací všech abstinenciálních svazů v republice. Plnoprávními („činnými“) členy svazu nadále mohli být jen úplní abstinenti, současně však existovalo členství přidruženého (tzv. „přispívající“ členové zachovávající zásady střídmosti, nikoliv úplné abstinence). Šimsa byl zvolen místopředsedou Říšského výkonného výboru svazu a zároveň předsedou Zemského ústředí pro Čechy. Po vzniku samostatné Československé republiky se stal Šimsa (jako zástupce abstinenciálního svazu) také členem stálého poradního sboru proti alkoholismu při ministerstvu zdravotnictví, ustaveného vládním nařízením z roku 1919. Ministerstvo zdravotnictví poskytlo v roce 1922 Československému abstinenciálnímu svazu subvenci 500 000 Kč na pořízení zámečku Tuchlov u Teplic za účelem zřízení protialkoholní léčebny. K tomu došlo v následujícím roce, kdy vznikl a 1. října 1923 zahájil činnost „Abstinenciální pensionát zámek Tuchlov“, jehož správou byl pověřen Bedřich Konařík (1878–1944). Bývalý katolický kněz byl (v letech 1909, resp. 1911–1915) zakladatelem a ředitelem protialkoholní léčebny ve Velkých Kunčicích pod Radhoštěm (Parmovice), prvního specializovaného léčebného zařízení pro alkoholiky na území Království českého, součásti Rakouska-Uherska. Vedením lékařské péče v Tuchlově byl pověřen MUDr. Šimsa, který zde vykonával pravidelné čtvrtletní vizity u všech pacientů. Šimsa se s Konaříkem znal již z dřívějšíka – z protialkoholních konferencí, ze společného působení v abstinenciálních spolcích a také ze spolupráce při organizování preventivních, informačních a vzdělávacích akcí (např. protialkoholní putovní výstavy).

Šimsova publikační činnost byla fascinující, je autorem několika stovek publikací (článků, knih, brožur, letáků, plakátů, propagačních filmů) se závislostní, zejména protialkoholní tematikou. Psal jak do ryze odborných časopisů (Časopis lékařů českých), tak do abstinenciálně orientovaných periodik populárně naučných („Protialkoholní revue“, „Blaho lidu“, „Zdravotnické rozhledy“, „Nová kultura“, „Vyšší národ“). Vedle toho se publikačně i organizačně angažoval v řadě dalších institucí. Velmi významné je Šimsovo působení ve skautské organizaci (Junák – český skaut). Od jejího založení Antonínem B. Svojsíkem

(1876–1938) v roce 1914 v ní byl aktivně činný; obhajoval její existenci, podporoval, odborně zaštiťoval a propagoval její činnost. Byl členem reprezentativního autorského kolektivu nejvýznamnější knihy českého skautingu „Základy junáctví“ (1912). Do knihy, redigované Svojsikem a označované za „skautskou Biblii“, napsal kapitolu „Hlavní pravidla zdravotní“, obsahující mj. podkapitoly „Varuj se opojných nápojů!“ a „Nekuř!“ . Koordinoval také spolupráci Junáka, resp. Svazu skautů Republiky československé a Českého abstinentního svazu při propagaci abstinence. Podílel se na spolupráci Svazu skautů a Masarykovy letecké ligy. Psal metodické materiály pro „skautskou lesní školu“ pro přípravu skautských vůdců. Šimsa je také považován za duchovního otce „krabičky poslední záchranu“ (KPZ). Do skautského časopisu „Vůdce“ napsal roku 1928 článek „Výzbroj“, ve kterém uvádí, co by měl mít každý skaut při cestě do přírody s sebou: sirky, dva metry provázku, malé šití, špendlíky, peníze, poštovní známku, křídlo na značkování, dva gramy prášku proti bolestem a obvaz. Článek si přečetl skaut a spisovatel Jaroslav Foglar – „Jestřáb“ (1907–1999) a na okraj článku si připsal poznámku „do plechové krabičky“. Nápad si osvojil a návod na „KPZ“ v roce 1935 publikoval ve svém časopise „Mladý hlasatel“.

Přehled Šimsových aktivit je velmi rozsáhlý a přesahuje formát medailonu. Závěrem alespoň zmínka o jeho působení v oblasti ezoteriky a hermetismu. Šimsa se celoživotně zabýval zkoumáním okultních jevů, energicky však vystupoval proti spiritismu. Byl členem České metapsychické společnosti a také spolku Universalia, společnosti českých hermetiků, ustaveného roku 1927, která byla v roce 1920 založena nejprve jako Volné sdružení pracovníků okultních. Působil jako člen redakční rady Encyklopedie okultismu, filosofie a mytologie (1932–1940). Od 20. let byl členem „Psychické společnosti“, kde přednášel, a v roce 1930 se stal

jejím předsedou. V této společnosti se seznámil s jejím spoluzakladatelem, výtvarníkem a spisovatelem Josefem Váchalem. Stali se přáteli a vzájemně se inspirovali – Šimsa podle Váchalových kreseb z cyklu „Kolo zla“ vydává pro účely Československého abstinentního svazu propagační pohlednice s protialkoholní tematikou. Váchal se inspiroval postavou MUDr. Šimsy a jeho sanatoria „VITA NOVA“ („Nový život“) a zparodoval je ve svém „Krvavém románu“, kde se objevuje postava šíleného psychiatra Dr. Řimsy a sanatorium „MORS VETERA“ („Stará smrt“). Dr. Řimsa (potažmo MUDr. Šimsa) se v roce 1972 stal třem studentům Univerzity Karlovy (Julius Hůlek, Jiří Kaše, Vítězslav Čížek) inspirací pro založení recesistické Řimsologické společnosti (Societas Contraalcoholica Doctoris Řimsae; Protialkoholní společnost doktora Řimsy; Pořízková, 2012). Dosti kriticky se o Šimsovi zmiňuje profesor Vladimír Vondráček (1895–1978) ve svých pamětech (Vondráček, 1973, 1978, 1988), s humorným nadhledem se osobností a aktivitami Dr. Šimsy zabýval Vladimír Borecký (1941–2009) v pojednání o mašiblech (Borecký, 1999), oba však také pozitivně hodnotí jeho zásluhy. MUDr. Šimsa pomohl mnoha pacientům i jejich blízkým a zasloužil se o uvedení, propagaci a rozvoj psychoterapie a léčby závislosti u nás. Jeho rozsáhlé dílo vybízí k dalšímu intenzivnímu studiu a bádání.

MUDr. Petr Popov, MHA
Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta,
Univerzita Karlova
a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze
e-mail: Petr.Popov@vfn.cz

Článek byl podpořen institucionálním programem podpory Progres č. Q06/LF1.

PŘEHLED NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH PUBLIKACÍ MUDr. ŠIMSÝ:

- Šimsa, J. (1895). Alkoholismus a léčebné ústavy pro pijáky. *Časopis lékařů českých*, XXXIV.
- Šimsa, J. (1901). *Alkoholismus: krátký přehled časových otázek*. Praha: J. Otto.
- Šimsa, J. (1901). *Co musí každý vědět o alkoholu a nápojích lihových*. Praha: Městský fysikát.
- Šimsa, J. (1901). *Proč se máme varovati opojných nápojů?* Praha: Městský fysikát.
- Šimsa, J. (1901). *Alkoholismus: krátký přehled časových otázek*. Praha: J. Otto.
- Šimsa, J. (1902). *Deset článků proti lihovým nápojům*. Praha: Klub přátel veřejného zdravotnictví, Lidové letáky o otázkách zdravotnických, 1.
- Šimsa, J. (1904). *Ošetření duševně chorých doma i v ústavech*. Praha: J. Otto.
- Šimsa, J. (1908). *O výživné ceně lihových nápojů, zejména piva*. Chrudim: Vlastní náklad.
- Šimsa, J. (1912). *Degenerační vlivy alkoholismu na potomstvo*. Praha: Vlastní náklad.
- Šimsa, J. (1913). *Hygiena denního života: Důležitá pravidla zdravotnická*. Praha: Vlastní náklad.
- Šimsa, J. (1916). *O válečných chorobách nervových a duševních*. Praha: Vlastní náklad.
- Šimsa, J. (1919). *Suggesce. Hypnosa; Čtení myšlenek: Několik časových slov*. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert.
- Šimsa, J. (1920). *Hygiena denního života: 24 hod. správ. Žití*. Praha: Sfinx.
- Šimsa, J. (1920). *Suggesce a hypnosa v dějinách národů*. Praha: Sfinx.
- Šimsa, J. (1922). *Základy životní moudrosti. Výchova charakteru pěstěním silné vůle a mravní síly: Prakt. návody ke cvikům dle různých systémů*. Praha: Sfinx.
- Šimsa, J. (1924). *Alkohol. Pro – proti: pít – nepít, střídmost – abstinence, výmluvy pijáků*. Praha: Čsl. abstinentní svaz.
- Šimsa, J. (1924). *Následky pití lihovin*. Praha: Vlastní náklad.
- Šimsa, J. (1925). *Nepijte lihovin!* Praha: Čsl. abstinentní svaz.

- Šimsa, J. (1925). *Chvála opilosti a kruh zla. Nejdůležitější pravidla pro zdraví těla a duše*. Praha: Vlastní náklad.
- Šimsa, J. (1925). *Kapitál alkoholní: Jeho význam a proč musíme proti němu bojovat*. Praha: Čsl. abstinentský svaz.
- Šimsa, J. (1925). *O pražském divotvůrci: Kultur. dokumenty lidské naivnosti: Soubor. referát aféry „Kočí“*. Praha: Melantrich.
- Šimsa, J. (1928). *Záhadné jevy mediální: „Strašidla v Mikulově“ a padání kamenů*. Brno: Moravské zemské nakladatelství v Brně.
- Šimsa, J. (1929). *Parapsychologie, záhady duše a mediumismus*. Praha: B. Moser.
- Šimsa, J. (1930). *Léčba zářivá: Proudů vysoké frekvence: Pravda o Zeileisovi a Gallspachu*. Praha: Vlastní náklad.
- Šimsa, J. (1930). *Záhady duše a média parapsychologie: okultismus – telepatie – jasnovidnost – hlášení mrtvých – strašidla – spiritismus – zázraky – vlastní pokusy*. Praha: Vlastní náklad.
- Šimsa, J. (1935). *Léčba nervos: životní moudrost, psychotherapie, základy úspěchu a energie*. Praha: Jos. R. Vilímek.
- Šimsa, J. (1935). *Reforma sexuální: Profylaxe početí, regulace porodů: Boj proti potratům*. Praha: Vlastní náklad.

LITERATURA

- Borecký, V. (1987). *K počátkům psychoterapie v Čechách*. Praha: Psychotherapeutické sešity.
- Borecký, V. (1999). *Zrcadlo obzvláštního (z našich mašibů)*. Praha: Hynek, pp. 216–223.
- Hauner, E. (1924). Dr. Šimsa – život a dílo. In: Šimsa, J. *Alkohol. Pro – proti*, pp. 179–180.
- Hoskocová, S., Hoskovec, J., Heller, D. (2016). *Dějiny české a slovenské psychologie*. Praha: Karolinum, pp. 147–148.
- Jukić, V. (2015). *Izgradanja, dogradanje i adaptacije zgrada i drugih infrastrukturnih objekata bolnice „Vrapče“ od 1877. do 2014. godine – Iz povijesti Bolnice „Vrapče“*. Zagreb: Medicinska naklada. p. 18.
- Popov, P. (2005). Z historie léčby alkoholismu v českých zemích. *Adiktologie*, 5 (2), 234–241.
- Pořízková, L. (2012). *Societas Contraalcoholica Doctoris Řimsae. Protialkoholní společnost doktora Řimsy*. Praha: Paseka, Havran, Dybbuk, pp. 13–21.
- Šimsa, J. (1922). Vzpomínky na počátky organizovaného boje protialkoholního v Čechách. *Vyšší národ*, 2, 19–20.
- Vondráček, V. (1973). *Lékař vzpomíná*. Praha: Avicenum, pp. 108–109.
- Vondráček, V. (1978). *Lékař dále vzpomíná*. Praha: Avicenum, p. 166.
- Vondráček, V. (1988). *Konec vzpomínání*. Praha: Avicenum, pp. 131–134.